

הארץ היא ראי: איך הפחדים של המרגלים שיקפו את העולם הפנימי שלהם?

הטעות הבלתי נסלחת של המרגלים לא הייתה בעצם חששם מהארץ. אתגר כיבוש הארץ הוא אכן קשה ומי כמונו מכיר בכך עד היום. החטא המהותי היה בכך, שהפחדים מהארץ שיקפו את מה שקורה אצלם בלב. הרבה לפני שהארץ איימה עליהם, הם איימו עליה ולא רצו בה.

ב"ה | פרשת שלח | תשפ"ו

קיימת כבר בנו ולא רק מולנו. הרעש וההתעסקות המוגברת של המרגלים עם חסרונות הארץ, הוכיחה כי הם לא לוחמים נגדה אלא נגד עצמם. הם לא חפצים בה והאיומים מעוררים את ההתנגדות העקרונית שלהם. מנגד, אם ניגשים לבעיה עם הראש ומשכילים להתמקד בפיתרונות ולא בחולשות - מוכח כי המשימה נועדה לנו ויש להסתער עליה.

ניזכר בספור המרגלים. בשבוע שעבר קראנו איך עם ישראל מרים עוגן, אחרי שנה חניה למרגלות הר סיני ומתחיל להתקדם לכיוון ארץ ישראל. בסוף חודש סיון הם בשלים להיכנס לארץ ופתאום צץ רעיון מעניין. משה מקצר כאן בלשונו ואינו מסביר מי העלה את הרעיון ומה היו השיקולים בבסיס ההסכמה שלו להצעה, אבל בתחילת ספר דברים מרחיב:

1. **דברים א:** ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וישבו אתנו דבר, את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן: וייטב בעיני הדבר.

הכיבוש אמור להיעשות בדרך הטבע והעם מעלה בקשה הגיונית. נקדים ונשלח מרגלים כדי לאסוף מודיעין אודות העם היושב בארץ והערים שהוא מסתגר בתוכן. כך נגבש את דרך הפריצה הנכונה, אל הערים הנוחות להיכבש ראשונות ואל התושבים החלשים ליפול. הבקשה מוצאת חן בעיני משה, והוא מהרהר ביתרון נוסף בשילוח המרגלים: "ויתרו את הארץ". הם יביאו תמונות יפות מנופי הארץ, טעימות ממתיקות פירותיה וכך העם יקבל תשוקה כפולה בדרך ארצה.

זו אחת מתובנות החכמה ששמעתי בחיים. בשעתו היא נחתה אלי כמו סטירת לחי מצלצלת, אבל פתחה עיניים אל המציאות ומנעה נזק ארוך שנים.

התייעצתי עם איש מקצוע לגבי אתגר חינוכי אצל אחד מילדיי והוא שאל בפיקחות: "אתה בטוח שהבעיה קיימת אצל הבן או כבר אצלך? האם הנך נאבק נגד בעיה שרק הבן סובל ממנה או כזו שמתחילה כבר אצלך ואתה מנסה לתקן את עצמך באמצעות הבן?"

"כי אם הבן הוא מראה למה שקורה אצלך בפנים, אתה עלול לטפל בו חזק מדאי ולגרום נזק חמור. מוטב שתעזוב את הנושא ותשאיר לאנשים אחרים ונייטרליים לחנך את הבן בקטע הזה..."

ובכן, זו שאלה גדולה שאנו צריכים לחקור אותה היטב: איך יודעים האם בעיה מסויימת שנראית אצל הזולת, קיימת רק אצלו ותפקידנו ההלכתי הוא להוכיח אותו למוטב או שהאמת היא הפוכה: הזולת הוא ראי למה שמתחולל אצלנו והוא בכלל נשלח משמים כדי להזכיר לנו את הדרוש תיקון בנו?

השבוע מקבלים שיעור רב משמעות בנושא מחטא המרגלים. הטעות הבלתי נסלחת של המרגלים לא הייתה בעצם חששם מהארץ. אתגר כיבוש הארץ הוא אכן קשה ומי כמונו מכיר בכך עד היום. החטא המהותי היה בכך, שהפחדים מהארץ שיקפו את מה שקורה אצלם בלב. הרבה לפני שהארץ איימה עליהם, הם איימו עליה ולא רצו בה. על כך נענשו: על המיאוס שלהם בארץ ההבטחה.

הוכחה פשוטה לכך וזה החידוש הגדול שנלמד בשיעורנו: **ווליום הטיפול בבעיה**. אם ווליום הטיפול בבעיה אמור להיות בדרגה 3 ואנו מפעילים עוצמת רועשת בדרגה 10, ואם העיסוק הוא בעיקר באיום עצמו ולא בחיפוש הפתרונות לו - ברור שהבעיה

הוא **ממנו** ורש"י מפרש דברים נוראיים: "כביכול כלפי מעלה אמרו". הוי אומר **שכאן לא יעזרו לנו ניסים**. רש"י מכריח זאת, שכן המרגלים היו חלק מהדור שראה הכי הרבה ניסים בהיסטוריה. לכן לא יתכן שהם פחדו מסתם איומים רגילים, כמו אנשים ענקיים או ערים בצורות. הכרח לומר כי הם ראו דברים מפחידים, שכל ניסי מצרים התגמדו לעומתם.

במדבר יג ורש"י: לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו (כלפי מעלה אמרו)... ארץ אכלת יושביה (בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים, והקב"ה עשה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו)... ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים (ענקים מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש) ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם (שמענו אותם אומרים, נמלים יש בכרמים כאנ-שים).

זו ארץ אוכלת יושביה, שמשתוללת בה מגיפה מסתורית וכולם מתים בה. והכי גרוע: פגשנו שם את ה"נפלים". בפשטות, "נפלים" הם "ענקיים", גוליברים, שהמרגלים הרגישו לעומתם גמדים, כמו נמלים לעומת אדם. כך פירש רש"י בבראשית וד: "הנפילים - בלשון עברית ענקים". כך סופר לעיל כי המרגלים פגשו בחברון את "ילידי הענק, אחימן ששי ותלמי". וכך פירש רש"י בפרשת חיי שרה אודות "קריית ארבע היא חברון", שהכוונה היא לשלוש ילידי הענק ואביהם.

אבל רש"י חורג ממנהגו ומביא פירוש מדרשי אגדתי שנראה כמו לקוח מספרי קבלה: "ענקים מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש". המרגלים פגשו בארץ את ה'מיתוס', סיפור אגדה שמרחף ברקע ומבהיל את הלבבות. לכל עם יש את סיפורי השדים והמכשפות שמרחפים באוויר, איש לא ראה אותם ובגלל זה הם מפחידים פי כמה והמרגלים פגשו את העבכמי"ם הללו.

בסוף פרשת בראשית נאמר פסוק מסתורי: "ויראו בני האלוקים את בנות האדם כי טבת הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו". המדרש מספר כי לפני המבול ניגשו שני מלאכים בשם שמחזאי ועזאל אל הקב"ה ואמרו כי היות שהולכים להכרית את האדם מהאדמה, הם מבקשים לגור בארץ. הקב"ה הזהיר אותם כי הם ייפלו בחטא כמו שהאדם נפל, אך הם התרברבו שהם חסרי יצר הרע. הם ירדו ארצה, ראו את "בנות האדם כי טובות הנה" וחטאו עמם בזנות ומההכלאה הזו של מלאכים ונשים נולדו הנפילים המבהילים. כעת המרגלים סיפרו כי פגשו בארץ את היצורים המיסטיים הללו.

מה גרם למרגלים להרים את גובה האיום ולהעיד על תופעות על טבעיות כאלו, עד ש"חזק הוא ממנו" וכלפי מעלה אמרו? הרבי מסביר נקודה מתבקשת: המרגלים הכירו היטב את דברי כלב בן יפונה כי בן עמרם עשה לנו ניסים גדולים. לכן הכרח שנחשפו לתופעות מבהילות, שכל ניסי מצרים מתגמדים לעומתם. מדובר **בתופעות מיסטיות שהן עצמן למעלה מהטבע**. פגשנו צאצאי מלאכים שירדו ארצה לפני המבול ושרדו את המבול - למרות גזירת ה' למחות את הרוע מעל פני האדמה. כך שמדובר ביצורים שהקב"ה אינו רוצה לפגוע בהם. לכן המסקנה לענייננו היא: "חזק

רמב"ן כאן יג,ב: ישראל אמרו כדרך כל הבאים להלחם בארץ נכריה, ששולחים לפנייהם אנשים לדעת הדרכים ומ- בוא הערים ... ויתנו עצה באיזו עיר ילחמו תחלה ומאיזה צד יהיה נוח לכבוש ... וזו עצה הגונה בכל כובשי ארצות וכן עשה משה עצמו, שנאמר 'וישלח משה לרגל את יעזר' וכן ביהושע בן נון 'שנים אנשים מרגלים'. לכן היה טוב בעיני משה כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס... ויתכן כי משה ידע כי היא שמנה וטובה ... אמר להם שיתנו לב לדעת כן כדי שיגידו לעם וישמחו ויחליפו כח לעלות בשמחה ולכך אמר 'והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ' כדי שיראו בעיניהם בשבח הארץ.

המרגלים יוצאים לארבעים יום ושבים עם בשורות קשות: הארץ לא מחכה לנו. כשאנו קוראים את הדברים היום, הם נשמעים מוכרים לחלוטין: האויב קשור אל הארץ לא פחות מאיתנו והוא עיקש ועז נפש, התושבים ענקיים מהדור שלפני המבול והערים מכורות בחומות חסונות.

כאן קורה דבר מדהים: במקום להתמודד עם המודיעין הגרוע, הקב"ה **הורג את השליח**. המסקנה היא שאין עם מי לעבוד ו"במדבר הזה יפלו פגריכם". בכל שנה בערב תשעה באב, כ-15,000 איש שהגיעו באותה השנה לגיל ששים היו חופרים שוחות בקרקע ובבוקר לא קמים. כך במשך 39 שנה מת כמעט כל הדור (למעט ה-15,000 האחרונים שניצלו בט"ו באב בשנה האחרונה).

תמיהת הרמב"ן עולה מאליה:

רמב"ן שם: מה עשו המרגלים? כי משה אמר להם 'וראיתם את הארץ מה היא, ואת העם היושב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב', ואמר להם בערים 'הבמחנים אם במב- צרים' ... ומה פשעם ומה חטאתם כשאמרו 'אפס כי עז העם והערים בצורות גדולות' **וכי על מנת שיעידו שקר שלח אותם! והנה משה רבינו אמר לבניהם כדברים האלה והפליג בחוזק העם ובמבצר עריהם וכח הענקים יתר מאד ממה שאמרו המרגלים**, כדכתיב (דברים ט) 'שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן לבא לרשת גוים גדולים ועצור- מים ממך, ערים גדולות וכצורות בשמים, עם גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתיצב לפני בני ענק?!

המרגלים לא שיקרו והראיה היא, שמשה בעצמו יאמר בתום ארבעים השנים לעם שעומד להיכנס לארץ, דברים חמורים יותר אודות עוצמת העם היושב בארץ? ומה רצינו? שהמרגלים יביאו 'מודיעין כבקשתך' שעושה טוב על הלב? וכי רוצים לחזור לימי הקנספציה שלפני ה-7/10, כאשר המודיעין לקה בתפישה ש'חמאס מורתע ורוצה שקט'?

כדי לחדד את הפחד המוצדק לכאורה של המרגלים, נעניין היטב בעדות הקשה שהם מביאים. הם אומרים: "לא נוכל לעלות כי חזק

1 יש גרסאות שקוראות להם "עוזא ועזאל" ושניהם יחד קיצור של "עזאזל" אליו זורקים את השעיר ביוהכ"פ.

עם אמריקה. ואם אנחנו יכולים עם אמריקה, כל שכן וקל וחומר שאפשר לעשות זאת עם הקב"ה. כי הקב"ה חזק פי כמה מאמריקה.

ראינו זאת בעינינו לפני כמה שבועות: האמריקאים טסים לאיראן בסך הכל 300-200 קילומטר מנושאות המטוסים הענקיות שעוגנות באוקיינוס ההודי ובמקומות אחרים. בכל זאת היו להם אבידות בסדר גודל טבעי, של מטוסים שנפלו וטייסים ונוודים שצנחו אל שטח האויב. מנגד, הטייסים שלנו טסים 2000 קילומטר ונזקקים לתדלוק אווירי בדרך ובכל זאת "יפול מצידך אלף ורובה מימינך אליך לא יגש, רק בעיניך תביט".

בהערה² הובא טקסט מופלא שהתפרסם היום באתר "מעריב", אודות הדרך שהעם הגאולתי שלנו עושה מלחמה, רגע לפני ביאת המשיח והסיבה שזוכים לניסים גלויים כאלו. עד כאן ההסבר הידוע שנכתב בכל הדורות לטעות המרגלים. מכאן נתקדם אל רמה אחרת ועמוקה נפשית מאוד.

ההסבר העמוק לחטא המרגלים, נמצא ברש"י הפותח את הפרשה:

רש"י תחילת פרשתנו: למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקתה על עסקי דיבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר.

החטא הגדול של המרגלים, רמוז בחטא של מרים שסופר בסוף הפרשה הקודמת. גם מרים אמרה את האמת, אבל היא "לקתה על עסקי דיבה". על הווליום הגבוה בו טיפלה בבעיה שגילתה. היא עשתה מסחר ועסק מהדיבה. אם היו לה טענות על משה, היה עליו להיכנס לביתו ולשוחח עמו ולמה הזמינה את אהרן? ומדוע יצרה כותרות דרמטיות של "הרק במשה דבר ה'?" הלוא גם בנו דיבר.

כאן החטא החמור של המרגלים: הם לקו על "עסקי דיבה", על כך שפתחו "חברה ציבורית" להטלת ייאוש ומורך בלב העם. במקום לכנס "מסיבות עיתונאים" מייאשות אודות הסכנות האורבות

ליקוטי שיחות כח/89: כלב ענה למרגלים כי כבר ראינו ניסים גדולים. לכן ענו כי 'חזק הוא ממנו' וכלפי מעלה אמרו והפעם ניסים לא יעזרו. להוכיח זאת הוסיפו שיש שם תופעות בלתי טבעיות, כמו ארץ אוכלת יושביה ובכל מקום ראינו אותם קוברים מתים. וכן כל העם אנשי מידות. ועוד שהנפלים יצאו מהמלאכים ש'נפלו מן השמים בימי דור אנוש', והם הרי לא נמחו במבול אף שנפתחו ארובות השמים וימח את כל היקום. כך שהקב"ה לא רוצה שהעונש מהשמים ישלוט בהם.

מה היה אפוא החטא החמור של המרגלים, שהצדיק את העונש הנורא ביותר בדמות מות כל הדור?

ב. ההסבר הפשוט לטעות המרגלים, לא צריך להיאמר בזמנים שלנו. אנחנו העדות המוחלטת לאיך עושים מלחמה אחרת מהם וכיצד זוכים לניסים שהם לא זכו להם ומתו בחולות המדבר.

משה רבינו בעצמו עונה על הטעות הקריטית שלהם. בעוד שמשה מעצים יותר מהם את עוצמת יושבי הארץ, כפי שצוטט לעיל ברמב"ן, משה מסיים בכמה מילים שהופכות את הקערה על פיה:

3. דברים שם: וידעת היום כי ה' אלקיך הוא העבר לפי נין... הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאברתם מהר כאשר דבר ה' לך.

החטא החמור של המרגלים שהם שכחו את השותף שלנו, את הכיפת ברזל שלוחמת עבורנו מלמעלה. אנו לא יכולים למוטט לבד את האיום הצבאי מאיראן, אבל אנחנו יכולים לעשות את זה ביחד

² השר יצחק וסלראוף מספר על ליל שישי ההוא, לפני קרוב לשנה, שהקבינט התכנס לאשר את המבצע הראשון וההירואי באיראן, "עם כלביא": "הקצינים הציגו את השקף של תרחישי היחס: מאות הרוגים בגל המטחים הראשון מאיראן. תוך שעתים מדינת ישראל תהיה מטווחת כמאות טילים שכבר טעונים, מוכנים לשיגור ומחכים לרגע שישראל תתקוף. אחד האלופים ניגש אליי ואומר: 'אני מקווה שהעורף ידע להתמודד. זה בניינים שלמים נופלים בגוש דן. זה צירים מרכזיים מושבתים. זה אירוע שמעולם לא הכרנו'."

"בלעתי רוק. הגענו לשעת ההצבעה, 11 וחצי ואסור להצביע אחרי. הרמטכ"ל וראשי מערכת הביטחון צריכים לרדת לבור ולאשר את התוכנית. עלי לגייס את כל כוחות האמונה שיש בי. אני צריך ספר תהילים. אבל אסור לצאת החוצה, יש רק את חדר הישיבות וצמוד אליו לשכת ראש הממשלה. אני נכנס ללשכה של ראש הממשלה, מקווה שהוא יסלח לי ושאלוקים יסלח לי, ואני מתחיל לפתוח ארונות בלשכה. בארון השני אני מוצא ספר תהילים. חדשים. כאילו חיכו לרגע הזה. הגיע הזמן ל'מעריך התהילאי היהודי מול המערך הטיילאי של איראן'. אני מתחיל פרק ראשון: 'אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים'. המילים מקבלים משמעות. עיניי מתחילות לזלוג דמעות. אולי מההתרגשות, אולי מהשלכות המבצע על מדינת ישראל, אולי מהאחריות הכבדה. צריך פה את אלוקים, צריך תפילה שתביא אותנו לניסים מעל הטבע. הזמן חולף ולאמירת תהילים ככוונה יש קצב משלה. חולפת שעה ואני עוד לא בחצי הספר. אני מבקש מאורית סטרוק וגילה גמליאל להצטרף אלי'."

"השר וסלראוף, אתה רוצה להגיד משהו לפרוטוקול?", שאלו ממזכירות הממשלה? "-כן, את היהי רצון של הספר תהילים", אמרתי בקול רועד. ומיד אחר כך הגיעה הידיעה הרשמית: מבצע 'עם כלביא' יצא לדרך."

כמו שכולנו יודעים, המטח הראשון והמפחיד לא התרחש עד הרגע הזה. אחריו הגיעו מטחים קטנים בהרבה, אחרי שהטייסים הספיקו לפגוע במערך הראשון. השר וסלראוף רומז שם על אירוע ניסי שהוא לא יכול להרחיב עליו. ובכן, אוסיף בעצמי מאיסוף מידע משכרי ידיעות חדשותיות ואני מקווה שאינני טועה בפרטים: שעה קלה לפני שהתחיל המבצע, מפקד חיל האוויר האיראני חש שמשוהו מתרחש. הוא קרא מהבית את כל הפיקוד תחתיו אל בור הפיקוד. אנשי המודיעין עלו על הפגישה הבהולה, פתחו את המבצע עם הפצצה של כל פיקוד חיל האוויר האיראני וכך כל המפקדים שאמורים להורות על שיגור הטילים - עלו השמימה לפנייהם...

בארץ, היה עליהם לקבוע פגישה אישית במטה המלחמה של משה ולהעביר בשקט את החששות שלהם³.

ולא בן החשמונאים.

אחד מתלמידי הבעש"ט החשובים, הצדיק רבי מנחם נחום מטשרנוביל, מרחיב בשמו:

מאור עינים ריש חוקת: הצדיק הגמור שאין רע בקרבו - אינו רואה שום רע על שום אדם, אך מי שרואה רע רע בחד בירו, הוא כמו שמסתכל במראה ואם פניו מטונפים רואה במראה כך, ואם פניו נקיים - אינו רואה במראה שום דופי.

הזולת הוא מראה, הוא בסך הכול השתקפות של מה שיש בנו. לכן כשאנו רואים בעיה אצל הזולת - היא רק גילוי על מה שקורה בתוכנו. לפיכך, להסתפק בניקוי הזולת יהיה כמו לנקות את המראה - במקום לנקות את האיש שעומד מול המראה...⁴

למה הדבר דומה? ידוע הסיפור על שני העניים שהמתינו בפתחו של האדמו"ר המהר"ש. אחד נכנס לקבל נדבה וסיפר שהוא ממינסק. לשאלת הרבי מה נשמע במינסק, ענה: "ברוך ה', מינסק מלאה סופרים וחכמים, קול התורה נשמע בעוז וכבוד ה' נישא ברמה". הרבי נתן לו מטבע אחד. הלה יצא וסיפר לחברו את שאלת הרבי והוא התרשם מהמטבע הבודד כי הרבי רוצה לשמוע את האמת. אני אספר מה באמת קורה במינסק ואקבל כפול.

לשאלת הרבי מה נשמע במינסק? ענה: "כואב הלב לספר אנשים רודפים אחרי פרנסה ואין להם זמן לעיסוק רוחני. הסוחרים מתחרים ביניהם באגרסיביות והעיר מלאה מחלוקת ותחרות". אמר לו הרבי: "אני יודע היטב מה נשמע במינסק, רציתי רק לדעת באיזו מינסק אתה חי...".

בשורש העיקרון של "כל הפוסל במומו פוסל", אפשר להסביר בפשטות בדרך פסיכולוגית: המומחים קוראים לזה "השלכה". אצל כל אדם יש צדדים אפלים שהוא קובר בתוכו. הוא מדחיק ומסתיר אותם כדי להתייעל ולשמור אנרגיות פנויות לחיים. אולם כשרואה אותם אצל חברו, הוא יכול לטפל בעצמו בלי לשאת במחיר של נשיאת החיסרון. פרויד טען שהוא **מאשר** את החלקים הגרועים בתוכו, על ידי שמזהה אותם אצל הזולת וכביכול מאשים את הזולת באותם חטאים. מנגה, קארל יונג טען שהוא **נאבק** בזולת בחירוף נפש כדי לסלק את החסרונות הללו מעצמו.

להבדיל, הרבי ממריא לגבהים בשורש הנטייה של "במומו פוסל":

ליקוטי שיחות י/24: לא ברא הקב"ה דבר אחד לבטלה ואי אפשר שמלמעלה יביאוהו לידי ראית רע במישהו **לשווא**. אלא בוודאי יש בזה הוראה למעשה, שהרע נמצא ברואה

ליקוטי שיחות יח/145: החטא של מרים לא התבטא בעצם ה'דיבה הרעה' אלא ב'עסקי דיבה', בכך שעסקה ודברה באריכות אודות משה. היה עליה לגשת אליו לברו כחשאי ולשאול אותו בתורת שאלה. ועד"ז היה חטא המרגלים: אף שלא אמרו שקרים על ארץ ישראל, אך הדיבור היה בצורת 'עסקי דיבה', הם הרחיבו והעצימו את חוזה יושבי הארץ והבהילו מהעלייה ארצה.

הדברים עמוקים בהרבה ונחבר אותם עם שיחה נוספת ונפלאה בפרשת נח. הווליום הגבוה בו טיפלו בכעיה והעובדה שהם התמקדו בבעיות ולא בפתרונות, מוכיחה כי הבעיות קיימות כבר בהן ולא בארץ. הקשיים בכיבוש הארץ רק הציפו את התינוב שהסתתר בתוכם כלפיה והם חששו להוציא אותו החוצה. הקשיים האובייקטיביים, אפשרו להם לפרוץ את מה שהיה מוסתר.

(זהו **ויוציאו** את דיבת הארץ רעה" וכן "הוצאת שם רע". כי הם רק הוציאו את מה שהיה בפנים).

הנה מצאנו בתורה ובחז"ל שני מקורות סותרים. מצד אחד, נאמר "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא". כולנו בני קבוצה אחת שערכים אחד לשני ולכן כשיהודי רואה פגם בחברו, הוא חייב בחיוב גמור לגשת ולהוכיח אותו. ולא - הוא נושא בעצמו באשמה לאותו חטא.

מצד שני נאמר:

קידושין ע,ב: כל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחם לעור-לם. אמר שמואל: במומו פוסל. אמרו לרב יהודה על אדם שרגיל לכנות כולם בשם 'עבדים'. הכריז עליו שהוא עבד.

אדם שמוצא חיסרון קבוע באחרים ואינו מדבר בשבח אחרים לעולם, מעיד כי החיסרון קיים כבר בו. רב יהודה הולך צעד קדימה ומכריע **הלכה** לאור העיקרון הזה ופסל אדם שהיה רגיל להכריז על כולם עבדים. הגמרא ממשיכה ומספרת כי אותו אדם תבע את רב יהודה לדין תורה אצל רב נחמן, על הוצאת דיבה שהוא ממשפחת עבדים. במעמד הדין תורה הוא טען שהוא ממשפחת החשמונאים וכיצד מעזים להעליב אותו כעבד? אולם הדבר גילה שהוא עבד, שכן יש מסורת אצל חז"ל כי מרים החשמונאית נותרה אחרונה במשפחה והיא נישאה להורדוס וקפצה אל מותה. לכן מי שיאמר שהוא בן אותה משפחה - הוא ממשפחת הורדוס שהיה עבד אדומי

3 הצדיק רבי יעקב שמשון משיפוטובקא נמנה על תלמידיו של המגיד ממעזריטש. בסוף ימיו עלה ארצה והתגורר בטבריה. הוא הגיע תחילה לביקור מקדים בארץ כדי להכיר את האזור ולמצוא מקום מגורים מתאים למשפחתו ואחר כך שב חזרה לביתו באוקראינה להביא את כל אשר לו.

כשהתקרב מרחק כמה קילומטרים לביתו, עצר בפונדק דרכים ונח כמה ימים ואחר כך המשיך הביתה. אחד מתלמידיו התפלל שהרב עצר לנוח במרחק קצר מביתו ולא נח ישירות במעונו? הסביר החסיד: הביקור בארץ החליש אותי מאוד, הסתובבתי שבועות בלי אוכל ושינה ואם הייתי מגיע כך הביתה, נמצא אני מוציא לעז על ארץ ישראל. יאמרו שאווירה מחניק והרעב שולט בה. לפיכך עצרתי לפני ההגעה הביתה ונחתי ושאתי כוחות וכך נמצאתי מפרסם שבחה על ארץ ישראל. כולם אמרו, ראו את הארץ הזו שאווירה מבריא ונותן כוחות...

4 נאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". לכאורה היה צריך להיאמר להיפך 'ולא תתורו אחרי עיניכם ואחרי לבבכם'? שהרי תחילה "העין רואה" ואחר כך "הלב חומר"? אלא קודם הלב מחליט מה לראות ואז רואה בהתאם... כי כל הנגעים שרואה אדם בחוץ הם מנגעי עצמו.

עצמו ועליו לתקנו. ההוראה באה באופן כזה (באמצעות חברו), שכן 'על כל פשעים תכסה אהבה', ו'כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו', לכן הדרך להביא אדם לידיעת הסרונות עצמו, היא ע"י שמזמינים אותו לראותם בזולתו.

אם כן, הסתירה קוטבית וקיצונית: האם ראיית חסרון בזולת משמעותה שהרואה הוא שליח מלמעלה כדי להוכיח את הנראה או ההיפך: הנראה הוא השליח מלמעלה כדי לעורר תשובה אצל הרואה?

הרבי מיישב עם קביעת מדר ברור:

שם 27: כאשר שומע שאדם עשה דבר בלתי הגון ח"ו, החובה לראות את שהוא צריך לתקן ולהוכיחו ולהחזירו למוטב. אבל אם רואה את רעתו של חברו, את מציאות הרע אצלו ולא את מה שצריך לתקן – הרי זה ראה שפניו מטונפים והלא טוב של זולתו הוא 'ראי' של הלא טוב שלו.

כאשר יש אנשים שמדברים בבית הכנסת בתפילה וצריכים להוכיח אותם, יש אחד שניגש בשקט ומבקש בעדינות להפסיק עם הדיבור ויש אחד שפותח קבוצת וואטסאפ לכל הקהילה: מה עושים עם בעיית הדיבורים בתפילה? הראשון נקי מהבעיה עצמה ולכן נשלח משמים כדי להוכיח את זולתו. ואילו אצל השני ההיפך: הוא נאבק בעצמו עם אותה חולשה של דיבור בתפילה ומשליך אותה בעוצמה על זולתו. כאן ההיפך הוא הנכון: הזולת נשלח משמים כדי להוכיח את המוכיח.

הרבי (בשיחת נח שם) מוכיח זאת מפוסק מפורש בתורה: התורה מספרת איך חם הסתובב בבית נח וסיפר בלעג על הקריסה של אביו. האיש הצדיק שמצא חן בעיני ה', הפך בסוף ימיו ל"איש האדמה" והתגלגל בשכרות באהלו. בגדיו נשרו ממנו והוא שכב ערום.

התורה אומרת: "ויקח שם ויפת את השמלה וישמו על שכם שניהם, ויילכו אחורנית, ויכסו את ערוות אביהם, ופניהם אחורנית וערוות אביהם לא ראו". כלומר: שם ויפת צעדו אחורה לעבר אביהם כדי

לא לראות אותו חשוף ("וילכו אחורנית"), וכשהגיעו עד אליו והיו מוכרחים לסיבב גופם כדי לכסותו כדרוש, סובבו את פניהם שוב לצד השני ("ופניהם אחורנית") כדי לא להביט בקלוננו.

התורה חותמת: "וערוות אביהם לא ראו". אבל לאחר שנאמר פעמיים "וילכו אחורנית ... ופניהם אחורנית", ברור שלא היו יכולים לראות ערוותו?

כאן מגלה התורה את שורש ההבדל בין "שם ויפת" ל"חם": מהי באמת הסיבה שהם התמקדו בפיתרון והוא בבעיה עצמה? שכן "וערוות אביהם לא ראו". הם היו נקיים מ"ערווה". הם היו טהורים מהמשיכה ללכלוך, כמו זבוב שנמשך לזבל. לכן הם היו פרודוקטיביים ופתרו את הבעיה. לקחו שמירה וכיסו את מה שצריך לכסות. לעומת זאת, חם ראה את הערווה. הוא היה מטונף ונמשך אליה עצמה. לכן גם הטיפול שלו בבעיה התמקד בביזיון עצמו וכלל לא בפיתרון שלו⁵.

אישה הצביעה על הכביסה של השכנים, שתלתה מעבר לחלון שלהם, ואמרה לבעלה: "גועל נפש, הם לא יודעים לכבס. תראה איזה כתמים על החולצות". למחרת אמרה: "היום כיבסו טוב, החולצות נקיות לשם שינוי". ענה בעלה: "לא, היום ניקיתי את החלון שלנו...".

נחבר זאת לשיחה הקודמת לגבי המרגלים ולמדנו עוד עיקרון ברור: כלל ראשון אומר כי כאשר העיסוק הוא בבעיה ולא בפיתרון – הדבר מעיד על טינופת בלב המוכיח. פרשת המרגלים מלמדת עיקרון שני: כאשר **ווליום** העיסוק בבעיה חורג מהמידה והופך להיות "עסקי דיבה" – הדבר מוכיח כי הבעיה קיימת כבר במוכיח⁶. המרגלים התנגדו לעצם כיבוש הארץ. הם לא רצו בה כלל. רק שכלפי עצמם חששו להודות בכך. אולם האתגרים האובייקטיביים שראו בארץ, אפשרו להם להוציא החוצה את הדיבה שהייתה קבורה בפנים ולאשר אותה בדרך לגיטימית.

אדם חכם אמר פעם: "שניים ורודפים אחרי העכבר: בעלת הבית והחתול. אבל בעלת הבית רוצה לחסל את העכברים ואילו החתול מייחל שיבואו מהם יותר...". הדרך הקולנית בה פירטו את הקשיים בכיבוש הארץ, מעידה כי הקשיים בכיבוש הארץ היו רק תירוץ, כדי לאשר את שנאת הארץ עצמה שהייתה קבורה בהם.

5 בבית הכנסת בו גדלתי, "בית הכנסת המרכזי" בכפר חב"ד, הייתה מתקיימת "התוועדות חסידית" מדי שבת בשבתו. "המשפיע", ר' שלום פלדמן, חסיד וותיק שישב בראש השולחן, עורר על נגעי הציבור הדרושים תיקון והציע פתרונות לחיים נכונים יותר. כדי שיהיו הדברים ברורים ויחדרו לליבתו הגסה של היצר הרע, המשפיע שם את הדברים על השולחן כפי שהם, בלי למרוח וללטף את הציבור.

פעם פנה ר' שלום לחסיד מבוגר שישב לצדו והוכיח אותו על מעשה מסויים שאירע בקהילה, מעשה שאותו חסיד מבוגר היה מעורב בו. הוא נקט במילים חריפות כדי להביע את שאט הנפש ממה שקרה.

למחרת, נזכר המשפיע בדברים הקשים שאמר אתמול לידידו הוותיק וליבו כאב. שמה פגע בו במעמד כל הציבור. הוא הרים טלפון אל האיש וביקש סליחתו על המילים שנאמרו בסערת הרוח.

המבוגר ביטל את בקשת הסליחה. "לא פגעת בי כלל והדברים הכנים חדרו לליבי".

– "איך לא לקחת ללב? אתה אדם מכובד ואני עלבתיך בך בציבור?". "תשמע", אמר המבוגר בפיקחות מלאת חכמת חיים: "לפני המצאת אבק השרפה, הצבאות היו נלחמים עם חצים. חייל היה יורה חץ ממרחק על חייל האויב ומקווה לפגוע בו ישירות בלב. כיון שהיה קשה לפגוע בלב האויב ממרחק גדול ובתזוזות הקרב, היו מוסיפים למשוך את החץ ברעל והרעל היה הורג בכל מקום שפגע.

"חץ שלך, ר' שלום, לא היה מורעל, הוא היה נקי לחלוטין וחץ שאינו מורעל – אינו גורם נזק אגבי...".

6 להעיר כי הרבי מסביר שם לגבי מרים כי כוונתה הייתה עליונה, בהיותה חצי מבשרו של משה ולא הבינה איך הוא יכול לחלוק עליה בעניינים של פריה ורביה. אולם לגבי המרגלים הרי מבואר בכל השיחות כי בעומקם לא רצו בארץ, כדלקמן בפנים ואפשר לחבר את הדברים.

וישב: היה רעה אכלתהו - **פרשתנו:** ארץ אוכלת יושביה היא. **פרשת וישב:** ויבך אתו אביו - **פרשתנו:** ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא.

יוסף והמרגלים עוברים מסלול דומה: הוא נשלח בשליחות דומה לזו אליה הם יישלחו. מטרת השליחות היא דומה: הוא נשלח כדי להשיב דבר והם חזרו והשיבו דבר. שניהם קשורים עם חברון. הנזק דומה: אחיו מאשימים אותו ש'חיה רעה אכלתהו', והמרגלים יאשימו בעתיד את ארץ ישראל שהיא אוכלת יושביה. אולם בסופו של דבר, כשיוסף נפגש עם אחיו הוא מכריז שהם המרגלים האמתיים והוא כבר השתחרר מההגדרה הזו ואינו חלק ממנה.

מה מונח כאן? הביאור החסידי עמוק ביותר והארכנו בעבר בשיעור לפרשת וישב, בתפיסה חסידית נפלאה: יוסף היה היהודי הראשון בהיסטוריה ששקע בחיי טבע. הראשון שיצא את גבולות הגטו והלך לנהל מדינה. בעוד שאבותיו ואחיו היו רועי צאן, שנושאים בידיהם את הצאן, אבל הראש פנוי לעבודת ה', יוסף שקע ראשו ורובו בניהול מדינה.

לכן יוסף חולם על ליקוט אלומות בשדה, אף שאחיו ואבותיו עובדים בצאן ולא בשדה. משום שהוא הראשון שיעזוב את רעיית הצאן ויעבור לנהל את אדמות מצרים הענקיות.

ההבדל בין רעיית צאן לעבודת אדמה הוא אקוטי: רועה הצאן עובד כדי לחיות, בעוד שעובד האדמה חי כדי לעבוד. רועה הצאן מקדיש לעבודה חלק מזערי מחייו ורוב משאביו פנויים לעבודת ה'. הוא יוצא למדבר הגדול עם הצאן ומאותו הרגע הוא משוחרר לעבוד את בוראו. להתפלל, ללמוד ולקבל השראה מהשמים הגדולים. מנגד, על עובד האדמה נאמר: "עובד אדמתו ישבע לחם". רק מי שהופך להיות עבד של האדמה, ישבע לחם. עבודת האדמה משתלטת על סדר היום והופכת את העובד המיוזע והמיובל לשבור גב.

האבות והשבטים התמקדו ברעיית צאן, משום שהתפיסה היא שיהודי נועד לברוח מחיי הטבע. לחצות את החיים במינימום פגיעות ולהצליח להישאר מעליהם. בעוד יוסף טען את ההיפך: התורה ניתנה בעולם הזה, כדי לשנות את העולם הזה. להביא את הקדושה אל תוך החיים עצמם. לנהל משפחה, להתחייב לפרנסה ולהביא את הקדושה אל חיי המעשה עצמם.

השילוח של יוסף למצרים היה בלון ניסוי על טענת המרגלים: האם יהודי יכול לחיות חיי טבע ולהישאר ירא שמים או שהטבע משתלט על מוחו וליבו? יוסף נשלח כמו המרגלים לאותה משימה, אבל בסיומה מכריז לאחיו: "מרגלים אתם!" אבל אני הצלחתי לחיות כאן ושם ולהישאר יוסף הצדיק.

אולם הוויכוח ממשיך בדורות הבאים. המרגלים סברו שקדושה יכולה להיות רק בחיי נס, כמו חיי המן שצנח מהשמיים ופטר אותם מהתעסקות טבעית. אבל כשאדם נעשה תלוי בלחצי פרנסה ועבודה גשמיים - הוא אינו יכול להתפנות לקדושה. דחק הפרנסה הופך אותו לעבד לאדמתו וכבר אינו זוכר מאין בא ולאן הוא הולך.

אבל הם טעו, משום שהם שכחו את הגדרת התפקיד. תורה לא ניתנה למלאכי השרת, אלא למי שיש בהם יצר הרע, כדי לרומם את החיים עצמם.

קל לדבר על שילוב טבע וקדושה, אבל זה האתגר העליון העומד

ג. מהי באמת הסיבה שאנשים גדולים כמוהם התנגדו בעומקם לכיבוש הארץ?

הביאור החסידי ידוע ונתבל אותו בהעשרה נפלאה. מדהים לגלות כי הביטוי השגור "מרגלים", לא נאמר בפרשה אפילו פעם אחת. רק בספר "דברים" (א, כד) נאמר "ויפנו ויעלו ההרה ... וירגלו אותה". הביטוי "מרגלים" נאמר בתורה כמה פעמים בהקשר אחר לחלוטין.

כאשר מתרחש המפגש המדהים בין יוסף לאחיו, הוא מטיח בהם האשמה נוראה:

4. בראשית מב, ט: ויאמר אלהם **מרגלים אתם**, לראות את ערות הארץ באתם.

מה פתאום מאשים אותם בריגול?! אם יוסף מחפש עלילת שווא במטרה לכלוא את שמעון במעצר ולתבוע את בנימין - שיאשים אותה בגניבה מדוכן השוק או בתאונת פגע וברח?

בעל הטורים מב, יא: 'מרגלים אתם' - ולא אני, שיהושע שיצא ממנו לא היה בעצת מרגלים. הם ענו 'לא היו עבדיך מרגלים' - פירוש יהודה השיבו כי היה ראש המדברים, שגם ממני יצא כלב שלא היה בעצת המרגלים. 'לא היו' בגימ' טרייה 'כלב'.

דברים מדהימים: בין יוסף לאחיו מתחולל ויכוח חריף. הוא מאשים אותם שהם אביו אבות המרגלים שלנו, שהוציאו דיבת הארץ רעה, אבל "לא אני"! אני איני חלק מהחטא הזה, שכן ממני יצא יהושע בן נון שהיה צדיק בסדרם והביא שבח הארץ. יהודה עונה כי גם הוא אינו בכלל המרגלים, משום שממנו יצא כלב בן יפונה, חברו של יהושע שעומד לברו ומכריז בתוקף: "עלה נעלה וירשנו אותה".

האר"י הקדוש מוסיף כי לא רק קשר רעיוני עבר בין שתי הקבוצות, אלא הנשמה של אחי יוסף התעברה בתוך המרגלים של פרשתנו (שער הגלגולים הקדמה לו):

"דע כי אלו העשרה מרגלים טרם שהלכו לרגל את הארץ, נתעברו בהם נשמות השבטים, עשרה בני יעקב ממנו, וזהו סוד מה שאמר להם יוסף 'מרגלים אתם', רמז להם שהיו עתידים להתעבר במרגלים. זהו סוד מה שכתוב בריש פרשת שלח 'כולם אנשים ראשי בני ישראל המה' ולא כתיב 'ראשי אלפי ישראל', כי הם בני ישראל סכא [בני יעקב אבינו]".

האמת היא שההקבלות בין שתי פרשיות המרגלים בולטות כבר מתחילת הסיפור.

פרשת וישב: וישלחו מעמק חברון - **פרשתנו:** 'שלח לך מרגלים'. **פרשת וישב:** לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר - **פרשתנו:** וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל... וכישיו אותם רבד. **פרשת וישב:** וישלחו מעמק חברון - **פרשתנו:** ויבא עד חברון [וכלב הולך להשתטח שם על קברי אבות]. **פרשת**

בפני האדם. לא פשוט להתמסר עד כלות הכוחות להצלחת הפרנסה, ועדיין להיות בטוחים שהוא הנותן לך כוח לעשות חיל. נדרשת עבודה יום-יומית של קביעות עתים לתורה, התחלת היום בצורה מקודשת כמו שנלמד בהמשך הפרשה על "ראשית עריסותיכם תרימו חלה", אבל רק בדרך הזו זוכים לכיבוש הארץ מחדש בגאולה האמתית והשלמה בקרוב ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il